

Tien vragen aan een tijdschriftexpert

De redactie heeft de tien vragen ditmaal gesteld aan Paul Op de Coul, scheidend voorzitter van de Projectgroep Tijdschriftstudies.

1. BIJ WELK TIJDSCHRIFT HAD U GRAAG IN DE REDACTIE WILLEN ZITTEN?

Omdat projecten vaak het allerleukst zijn in hun beginfase, had ik graag in de redactie van een flink aantal tijdschriften gezeten waarvan maar één enkel nummer is verschenen. Toen ik in april 2009 in Gent een tentoonstelling bezocht van Nederlandstalige literaire tijdschriften sinds 1950, ontdekte ik dat ik heel wat kansen op kortstondig redactioneel geluk heb gemist. In chronologische volgorde: *Alles mag. Dagblad ter verbreiding van het wantrouwen* (1954), *Bravo. Strijdschrift van het internationale Bravotariaat* (1961), *Doorbraak. Literair tijdschrift voor experimentelen, avant-gardisten, arrière-gardisten, reaktionairen, ...* (1962), *Beet* (1966), *Komplot* (1967), *Nihil. Beschouwend, kritisch, artistiek-literair tijdschrift* (1968) en *Het ventiel* (1968).

2. WAT IS HET MERKWAARDIGSTE TIJDSCHRIFT DAT U OOIT ONDER OGEN IS GEKOMEN?

Het meest curieuze tijdschrift dat ik ken is het door Theo van Doesburg tussen 1922 en 1923 gepubliceerde dadaïstische *MÉCANO*. Er verschenen in totaal vijf nummers, elk gekenmerkt door een eigen kleur. De eerste drie hebben de vorm van een in achten gevouwen blad papier waarvan de binnenkant respectievelijk geel, blauw en rood is. Het dubbelnummer vier/vijf is geheel wit. Om de teksten te kunnen lezen, moet het blad telkens geroteerd worden. Dit geldt ook voor de titelpagina waarop de zes letters van het woord *mécano* in een rechthoek gegroepeerd zijn. Van Doesburgs typografie is van grote invloed geweest op tijdgenoten als László Moholy-Nagy en Oscar Schlemmer. In *MÉCANO* verschenen Nederlandse, Duitse en Franse teksten, waaronder dadaïstische lekkernijen als het 'ANTIKUNSTENZUIVEREREDEMANIFEST' van I.K. Bonset (pseudoniem van Theo van Doesburg) en 'HET WIT GELAKTE, ZWART PAPIEREN ZAKJE' van Kurt Schwitters.

3. VAN WELK TIJDSCHRIFT HERLEEST U OUDE NUMMERS VOOR UW PLEZIER?

Voor mijn plezier (her)lees ik graag bijdragen uit *Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift*, dat in de periode van 1891 tot 1940 het toonaangevende Nederlandse tijdschrift was voor

literatuur (primaire teksten en beschouwingen), beeldende kunst, architectuur, muziek, dans en toneel. Zóveel kunsten in één tijdschrift – wat kan een cultuurhistorisch georiënteerde lezer nog meer wensen? Het leesplezier wordt nog vergroot doordat het blad prachtig is geïllustreerd. Om het tijdschrift in te zien is een gang naar de bibliotheek of het antiquariaat niet nodig, want alle vijftig jaargangen – 50.000 pagina's – zijn sinds januari 2008 online te lezen ([www.elseviermaandschrift](http://www.elseviermaandschrift.nl)). De inhoud is doorzoekbaar op woorden, auteur, titel, illustrator, onderschrift bij afbeeldingen, jaar, deel en aflevering. Een werkelijk voorbeeldige digitale publicatie!

4. VAN WELK TIJDSCHRIFT BETREURT U DE ONDERGANG HET MEEST?

In de winter van 1959, aan het begin van mijn eerste studiejaar in Amsterdam (colleges rechten aan de UvA, maar vooral cello studierend bij Tibor de Machula) nam ik een abonnement op het Duitse tweemaandelijks tijdschrift voor literatuur, muziek en schilderkunst *blätter + bilder*. Elk nummer was een feest: het bevatte vooral teksten van schrijvers, componisten en schilders, en daarnaast korte beschouwingen over hun werk. *blätter + bilder* publiceerde teksten van schrijvers als Brendan Behan, Djuna Barnes, Jorge Luis Borges, Jean Genet, Henri Michaux, Adriaan Morriën, Vladimir Nabokov, Cesare Pavese en Nelly Sachs, van de componisten Hans Werner Henze, György Ligeti, Luigi Nono en Bernd-Alois Zimmermann en van beeldende kunstenaars als Eduardo Paolozzi, Jackson Pollock en Antonio Tàpies. Onderlinge relaties tussen de kunsten kwamen vaak ter sprake. Tot mijn grote verdriet verdween het tijdschrift in de winter van 1961 van het toneel. De veertien verschenen nummers horen tot de kostbaarste schatten van mijn boekenverzameling.

5. WAT IS UW PROFESSIONELE RELATIE MET TIJDSCHRIFTEN?

Naar de geschiedenis van een afzonderlijk tijdschrift heb ik één keer intensief onderzoek gedaan. Dat betrof de *Musikblätter des Anbruch*, een tijdschrift voor moderne muziek dat tussen 1919 en 1937 in Wenen werd uitgegeven. Het resultaat van dit onderzoek was een Engelstalige bijdrage die in 1994 werd gepubliceerd in: *Avant Garde Critical Studies*, vol. 9 (*Reviews, Zeitschriften, Revues*), ed. Sophie Levie.

6. WAT WAS UW GROOTSTE OF MEEST BIJZONDERE TIJDSCHRIFTGERELATEERDE VONDST?

Als het om vondsten gaat, kan ik met de woorden 'grootst' en 'meest bijzonder' niet zo goed uit de voeten. Eerder zie ik wat in het woord 'opwindend'. De meest opwindende vondst deed ik tijdens een onderzoek naar de opvoering en receptie van de opera *Salome* van Richard Strauss in Nederland. Ik richtte mij toen (1988) speciaal op de curieuze, in het Italiaans gezongen opvoering van het werk door de Nederlandse *Opera Italiana* in 1907, onder leiding van niemand minder dan de componist zelf. Recensies waren er te over, maar iconografische documenten ontbraken geheel. Totdat ik op bronnen stuitte, waarop tot dan toe door niemand acht was geslagen: populaire geïllustreerde tijdschriften als *Eigen Haard*, *De Week*, *Het Leven* en *De Prins*. De daarin gepubliceerde scènefoto's en

een schets van de toenmalige decorschilder gaven een goed beeld van de visuele aspecten van deze operaproductie. Voor de grootste opwinding zorgde een foto van Strauss die na afloop van de generale repetitie nog enige aanwijzingen geeft en daarvoor plaats heeft genomen op de zetel van koning Herodes.

7. WAT IS UW GROOTSTE TIJDSCHRIFT-GERELATEERDE AMBITIE?

Een project dat ik graag zou realiseren is een editie van poëtische geschriften van componisten, regisseurs en decorontwerpers met betrekking tot de compositie en inscenering van muziektheater in Duitsland en Oostenrijk tussen 1900 en 1950. Tijdschriften vormen de belangrijkste bron van dergelijke teksten: muziektijdschriften, theatertijdschriften (inclusief de door de theaters zelf uitgegeven periodieken) en kunst- en cultuurtijdschriften.

8. DROOMT U WELEENS VAN TIJDSCHRIFTEN EN ZO JA, ZIJN DAT PRETTIGE DROMEN?

Tijdschriftromen ken ik niet.

9. STEL DAT U MORGEN EEN TIJDSCHRIFT ZOU LANCEREN, HOE ZOU DAT ER UITZIEN?

Ik heb niet de minste ambitie om morgen een tijdschrift te lanceren.

10. OP WELKE TIJDSCHRIFTEN BENT U GEABONNEERD?

Ik ben geabonneerd op vier tijdschriften: *Die Musikforschung* (degelijk, oersaai, maar o zo nuttig door de doorwrochte recensies van recent verschenen musicologische literatuur en wetenschappelijke muziekedities), *Opernwelt* (een van de beste, sterk internationaal georiënteerde operatijdschriften), *Tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* (een nationaal en internationaal erkend zwaargewicht onder de muziekhistorische tijdschriften), *TS. Tijdschrift voor tijdschriftstudies* (waarmee ik mij als lezer en als ex-voorzitter van de Projectgroep Tijdschriftstudies zeer verbonden voel).